

SHULE YA UPILI YA ALLIANCE

MWIGO- SEPTEMBER 2022

JINA.....TAREHE.....

NAMBARI YAKO.....DARASA.....

MUDA: SAA 2 ½

KISWAHILI 102 / 2; (Ufahamu, Ufupisho, Matumizi ya Lugha, Isimu-Jamii)

Jibu maswali yote;

- Majibu yote yaandikwe katika nafasi zilizoachwa katika kijitabu hiki cha maswali.
- Karatasi hii ina kurasa 10.
- Watahiniwa ni lazima waangalie kama kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.

SWALI	UPEO	ALAMA
1. Ufahamu	15	
2. Ufupisho	15	
3. Matumizi ya Lugha	40	
4. Isimujamii	10	
Jumla	80	

1. UFAHAMU

(ALAMA 15)

Soma makala yafuatayo kwa makini kisha ujibu maswali yanayofuata.

Katika ofisi yake moja alimfuma mpiga taipu akimwambia karani mwingine, "... kamnyoa yule yatima shilingi zake elfu mbili maskini..." Lakini maongezi yalikatika kwa kutokeza Salma, na Salma hakutaka kuambiwa nani 'kinyozi'.

"Yupo?" aliuliza.

"Ke -keshandoka, bibi," alibabaika mpiga taipu,

"Kaelekea ofisi ya kati."

Salma naye alielekea ofisi ya kati. Huko pia mlango wa ofisi yake aliukuta umefungwa, na watu kadha wakimsubiri nje.

"Ameitwa na Mheshimiwa Waziri, tafadhali kaa umsubiri bibi," mwandishi alimwambia Salma, na Salma akapweteka juu ya kiti pamoja na wengine kumsubiri Karim.

"Je, umesikia mambo hayo?" Sauti ilinong'ona karibu na Salma, miongoni mwa watu waliokuwa wakisubiri na kumfanya Salma, atege sikio. "Usifanye mzaha, mjomba wangu kafutwa. Shilingi mia nane ndipo alipopewa waraka wa nyumba yake. Mzee mmoja jirani yangu kasumbuliwa we-e-e, hata na kutahamaki kupanguswa haki yake yote. Na wangapi! Na wangapi! Basi na weye jihadhari."

"Yatakwisha hayo! Hoja umoja wetu," mtu mmoja alieleza.

"A-a-a! Na hawa wanaodhulumiwa haki zao hufanyaje?" Sauti nyingine iliuliza.

"Wanalo?" Ilijibiwa. "Labda humjui mtu huyu weye. Mkuu wa Polisi nduguye kwa baba na pangu pakavu atapita wapi...?"

"Hakuna pa kupita," Salma alijibu rohoni mwake, yeye akiwa ndiye mwenye kumjua kuliko wote.

Hali kadhalika, Salma alijua kuwa pengine Karim hatarejea siku ile na hata angerejea kauli yake isingemrudi nyuma. Akiwaacha wale watu wakijadili juu ya haja iliyopo ya mabadiliko kwa nchi nzima iliyojaa dhuluma, Salma aliona afadhali aende tena kwa mama yake akamjaribu, ingawa tama haikuwapo.

Alipoingia Mbiju na gari lake jekundu, alimkuta mamake na birika mkononi akitilia maji bustani yake ya maua, kavaa kanzu nyeupe, ya kukokota, rangi ya bahari. Alionesha mtu mzima tena, ingawa umaridadi ulimpa nuru.

"Karibu," alisema huku akizungusha birika katika shina la mwasumini. "Leo pia hukumleta Karim."

"Kashughulika na makazi yake," Salma alisema, mkono wake mmoja mfukoni na mwingine kashika mkoba wake uliokuwa ukining'inia chini ya ukwapa.

"Haijambo wewe unanikumbuka kuliko Samir huko Ulaya. Hupita miezi sita hajaniletea barua, na anapoleta huwa kashikwa na haja. Hiyo huko ndani ya barua yake, nimeipata jana, anataka shilingi elfu kumi. Ikiwa barua zenyewe za kutaka mapesa tu amhonge huyo kafiri wake wa Kizungu, afadhali asiniletee," Bibi Adili alisema huku akikung'uta birika tupu chini ya shina la mwaridi. Laiti angelizikata yeye mwenyewe ningempelekea japo nusu yake, lakini haja hizo zimeanza tangu kupambana na huyo kafiri wa Kizungu, anazitaka amhonge Mzungu wake, na sisi atufanye mahayawani kama yeye. Sipeleki hata senti moja"

Salma ambaye hapo kabla hakuwa na tamaa ya kupata mradi wake, sasa alivunja moyo kabisa kabisa kwa maneno ya mama yake. Salma mwana mpenzi kuliko wote, atanyimwa alichotaka, seuze yeye Salma ambaye miezi miwili iliyopita alipewa shilingi elfu tatu.

(Unukuzi kutoka Nyota ya Rehema, S.A Mohamed)

- a) Kwa kurejelea muktadha wa ofisini, fafania aina sita za mabadiliko yaliyohitajika nchini kwa mujibu wa masimulizi haya. (alama 6)

- b) Thibitisha kwamba Salma hakuwa mgeni katika ofisi ya kwanza aliyozuru. (alama 4)

- c) 'Haijambo wewe unanikumbuka kuliko Samir'
Fafania jinsi kauli hii haikuwa na ukweli kwa kumrejelea Salma. (alama 1)

- c) Taja mambo mawili yaliyomkatisha tamaa Salma kuhusu ufanisi wa ombi aliloendea kwa mama yake. (alama 2)

- d) Kwa kuzingatia maana zilizo katika kifungu, andika vinyume vya matumizi ya lugha yafuatayo. (alama 2)

i) Kutahamaki _____

ii) Pangu pakavu _____

UFUPISHO (alama 15)

Mikopo ni njia mojawapo inayotumiwa na watu wengi kwa lengo la kujiendeleza na kujikuza kiuchumi na kwa hivyo kukopa ni jambo lisilokwepeka. Mikopo inakubalika katika mataifa yote ya ulimwenguni na kwa sababu hiyo, mathalani, serikali nyingi hurasimisha ardhi za wananchi kwa ajili ya kutumika katika kukopa kutoka kwenye taasisi rasmi. Kutokana na uzoefu, na labda urahisi wa namna fulani, watu wengi hupendelea mikopo isiyo rasmi inayopatikana kwenye mikoba na vikundi vya ushirika vya kuweka na kukopa.

Ikumbukwe kwamba haiwezekani kupata mkopo wa pesa kutoka kwenye taasisi rasmi bila kulipa deni. Ili kuonyesha uaminifu wake na uhakika wa kurejesha fedha za wenyewe, mkopaji hulazimika kuweka rehani nyumba, hatimiliki ya ardhi, mshahara wake kama yuko kwenye ajira rasmi au mali yake nyingine yoyote kama gari. Hii huwa ndiyo dhamana ya mkopo wake. Dhamana hii husimama kama mbadala wa mkopo ili kulipia deni taraa mkopaji atashindwa kurudisha fedha alizokopa.

Watu wanaokopa mikopo wanaweza kukumbwa na hatari mbalimbali kutokana na kulemewa na kulipa madeni yao. Kushindwa kusimamia biashara au miradi wanayoanzisha kwa mikopo hiyo ni miongoni mwa hatari hizo. Wanaoshindwa kudhibiti biashara au miradi yao hukosa kupata fedha za kulipia madeni yao kwa sababu ya kuhasirika.

Aidha baadhi ya wakopaji huwekeza kwenye miradi isiyozalisha faida na kwa hivyo mtaji wao unamomonyoka na hata kumalizika kabisa na kwa hivyo wanapata hasara mara mbili ya kupoteza mtaji ambao ni mkopo na kukosa fedha za kulipia mkopo wao. Kuna baadhi ya watu wanaoomba mikopo na kwenda kuitumia katika anasa na sherehe na kuishia kufilisika. Hawa ni wakopaji ambao hukopa bila mipango. Ole wao wanaoomba kwa njia hii!

Kadhalika hatari nyingine ya kukosa kulipa madeni ni kwamba mali iliyowekwa rehani inaishia kwa mauzo ya kupigwa mnada. Aghalabu, hii inapotokea, wanaoathirika moja kwa moja ni wakopaji, familia zao, wafanyikazi na jamii inayomtegemea mkopaji.

Kuna haja ya kutafuta namna ya kuwanusuru wakopaji kutokana na adha hii. Wakopaji wanafaa kushirikishwa katika namma bora za kutumia fedha za mkopo kwa ajili ya uwekezaji endelevu. Vilevile, wanafaa kuelimishwa kuhusu mbinu za kulipia madeni ili waepuke kufilisika. Kwa mfano, wanaweza kushauriwa waanze kulipa mikopo mara tu biashara yao inapoanza kushika japo kidogo kidogo ilmuradi bandu bandu huisha gogo.

Baadhi ya wakopaji hushindwa kulipa madeni kwa sababu ya kukopa mikopo mikubwa sana kuliko uwezo wao wa kulipa. Hawa ndio wanaostahili kutathminiwa kwa kina kabla ya mikopo yao kuidhinishwa kama njia mojawapo ya kuwaepusha kujiingiza katika jinamizi la kushindwa kulipa madeni. Waama, baadhi ya mashirika ya kifedha hutoa mikopo kwa awamu kama namna ya kuwadhibiti wakopaji wasibadhiri fedha za mkopo. Imedbitishwa kwamba mbinu hii imewafaa baadhi ya wakopaji.

Kijumla basi, hamna shaka kwamba mikopo ni namna ya kujiendeleza kiuchumi na ni sharti watu wakumbatie uwajibikaji mbele ya mikopo ili kujiepusha kujiingiza katika lindi la ufukara.

- a) Tumia maneno 80 kuandika mawazo yanayodokezwa katika aya mbili za kwanza.
(alama 5, 1 utiririko)

Matayarisho

Jibu

- b) Kwa kurejelea aya za tatu hadi saba, eleza hatari zinazowakumba wakopaji na suluhisho kwa hatari zenyewe. (Maneno 80-85) (alama 8,1 utiririko)

Matayarisho

Jibu

2. **MATUMIZI YA LUGHA (ALAMA 40)**

a) Andika ufanano mmoja kati ya sauti zifuatazo. (alama 2)

i) /v/ na /th/

ii) /t/ na /l/

iii) /k/ na /f/

iv) /m/ na /z/

b) Andika maneno yenye miundo ifuatayo. (alama 2)

i) nazali, konsonanti, irabu ya juu nyuma, irabu ya kati nyuma

ii) Konsonanti, irabu ya mbele kati, kipua, kiyeyusho, irabu ya chini tandazwa.

c) Andika neno lenye mofimu zifuatazo: (alama 2)
Kikanushi cha nafsi ya kwanza umoja, hali timilifu, yambwa wingi, mzizi -p- na kiishio.

d) Andika sentensi ifuatayo katika hali ya wingi. (alama 1)
Wembe alionunua kwenye duka umemsaidia kuukata ukucha.

e) Geuza sentensi ifuatayo katika hali ya ukubwa. (alama 1)
Ng'ombe hawa na wale walivuka mto huo kwa utaratibu.

f) Andika sentensi zifuatazo upya kulingana na maagizo. (alama 1)
i) Mwanafunzi aliadhibiwa kwa kuwa alikosea mwalimu.
(Geuza maneno yaliyopigiwa mstari kuwa nomino)

ii) Nguo zilinunuliwa juzi. Nguo ziliuzwa kwa bei ghali. (alama 1)
(Unganisha kuunda sentensi changamano)

iii) Mapambano baina ya mwanadamu na mazingira yalizua fasihi. (Anza kwa: Fasihi...) (alama 1)

g) Tunga sentensi yenye kishazi tegemezi ambacho ni; (alama 3)
i) kivumishi

ii) _____

iii) cha masharti

h) Tunga senstensi moja yenye nomino katika ngeli ya U-I na kivumishi cha idadi isiyodhahiri. (alama 1)

i) Tunga sentensi yenye mpangilio ufuatao: (alama 2)
RH+RH+Ts+N+V

j) Geuza sentensi ifuatayo iwe katika hali ya mazoea. (alama 1)
Kisu kinachonolewa ndicho kinachopata.

k) Eleza matumizi ya 'kwa' katika senstensi ifuatayo. (alama 3)
Moja kwa tano ya watu waliosafiri kwa gari la moshi walikula wali kwa mchuzi.

l) Akifisha sentensi ifuatayo. (alama 1)
kahindi alipanda matatu nambari saba kisha akamuuliza dereva gari hili litanifikisha ukunda.

m) Kwa kutumia kitenzi kilicho katika mabano geuza sentensi iwe katika kauli uliyopewa. (alama 1)

Mgonjwa huyu hawezichakula mpaka apate fahamu. (pa-tendeka)

n) Andika katika hali ya ukatavu (alama 2)
Sisi ndisi wanafunzi.

o) Nyooka ni kwa pinda, _____ ni kwa dhahiri, na _____ ni kwa hakika.
(alama 2)

p) Tunga sentensi **moja** kutofautisha maana ya kasi na kazi. (alama 2)

q) Tumia kivumishi kizalishwacho na kitenzi fisidi kutunga sentensi iliyo katika wakati ujao hali endelevu wingi. (alama 2)

r) Ainisha yambwa katika sentensi ifuatayo. (alama 3)
Mwalimu aliwanunulia zawadi nzuri kwa shilingi elfu kumi.

s) Onyesha kwa kutumia sentensi mbili jinsi neno shuleni linaweza kuwa nomino na kielezi. (alama 2)

t) Yakinisha katika umoja. (alama 1)
Msipokuwa wenye bidii hamtayapata mafanikio maishani.

u) Ainisha sentensi ifuatayo kwa kuzingatia uamilifu wake. (alama 2)
Funga majani matano matano kwa kila fungu.

v) Tunga sentensi katika ngeli ya KI-VI kuonyesha kihusishi -na- ya mtendaji (alama 1)

w) Tunga sentensi ukitumia kitenzi -p- katika kauli ya kutendana (alama 1)

3. ISIMUJAMII

(alama 10)

Soma kifungu kifuatacho halafu ujibu maswali.

"Baada ya mjadala mrefu kuhusu mswada huu na kuzingatia sheria za bunge hili tukufu, kifungu cha 4, kipengele cha 6, ibara ya 3, ndugu zangu ningependa kutangaza kupitishwa kwa mswada huu na sasa utawasilishwa kwa rais kusubiri sahihi yake. Kupitishwa kwa mswada huu kwa kauli moja ni tukio la kihistoria kwa bunge hili. Tutaweza kufikia the two third rule..."

- a) Sifa mbili za sajili ya bunge zinadhihirika katika kifungu hiki. Andika sifa zozote tano huku ukitoa mifano mwafaka. (alama 2)

- b) Fafanua vipengele vingine vitatu vya mitindo ya mawasiliano ambayo mbunge angetumia katika kufanikisha mawasiliano yake. (alama 3)

Tamu sana! Very sweet! Very nutritious! Onja ujionee! Nunua. Nunua leo. Usikose mummy. Mchukulie mtoto. Fifty na Fifty! Hamsa. Fifty. Bure kwa bure! Bei ya starehe! Burudika.

- a) Tambua sajili hii (alama 1)

- b) Eleza sifa nne za sajili hii kwa kurejelea kifungu. (alama 4)
